

29 Νοεμβρίου 2022

Ιστορίες... πιο παλιάς Θεσσαλονίκης: Οι κρήνες που ξεδιψούσαν τους διαβάτες αφηγούνται

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα / Κοινωνιολογικά \(κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα\)](#)

Οι κρήνες που προσπερνάμε καθημερινά έχουν να διηγηθούν πολλές ιστορίες μίας πιο... παλιάς Θεσσαλονίκης, που φτάνει ως την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

«Το νερό είναι η πηγή της ζωής» λένε οι μουσουλμάνοι στο Κοράνι ή καλύτερα, «το νερό το παν». Όμως το νερό δεν κατάφερε να σώσει την πόλη από την καταστροφική πυρκαγιά που ξεκίνησε στις 5 Αυγούστου του 1917 κατά ως λένε από ένα σπίτι επί της Ολυμπιάδος 3. Ακριβώς δίπλα της βρισκόταν μία κρήνη που έμελλε να μείνει χαραγμένη στη μνήμη πολλών για έναν παράδοξο λόγο: δίπλα από τη βρύση που έδινε άφθονο νερό ξέσπασε μία πύρινη λαίλαπα που κατέκαψε τη μισή πόλη.

Ο λόγος για την κρήνη Χορ-Χορ Σου (κελαρυστό νερό). Έτσι λεγόταν και η πλατεία μπροστά της, η σημερινή πλατεία Μουσχουντή, αλλά έτσι αποκαλούνταν και ολόκληρη η συνοικία που «επισήμως» ονομαζόταν Καζάζ Χατζή Μουσταφά.

Εκείνη την 5η Αυγούστου 1917, λένε ορισμένοι ερευνητές, ο Βαρδάρης φυσούσε πολύ δυνατά. Όλα ξεκίνησαν από ένα προσφυγικό σπίτι στην πλατεία Μουσχουντή, στη συμβολή των οδών Ολυμπιάδος και Κασσάνδρου, στην πλατεία Χορ-Χορ Σου όταν οι νοικοκυρές έβαζαν καζάνι, δηλαδή ετοιμάζαν ένα μεγάλο καζάνι γεμάτο νερό, πάνω σε φωτιά με ξύλα για να κάνουν μπουγάδα.

Οι κρήνες αφηγούνται ιστορίες

Οι κρήνες, μερικές από τις οποίες έχουν διατηρηθεί μέχρι σήμερα, αποτελούσαν βασικό και ζωτικό στοιχείο για τα οθωμανικά χρόνια στη Θεσσαλονίκη και αρκετές από αυτές έχουν μία αντίστοιχη... παλιά και λησμονημένη ιστορία να διηγηθούν -άλλες πιο θλιβερή και άλλες πιο χαρούμενη.

Οι κρήνες που διατηρούνται στη Θεσσαλονίκη χρονολογούνται στη συντριπτική του πλειονότητα στην Οθωμανική περίοδο. Η πόλη υδρεύονταν από τις πηγές του Χορτιάτη αλλά και από τα δυτικά, από νέες πηγές νερού, το οποίο και διοχετευόταν με ένα σύστημα από υπόγειους αγωγούς και δεξαμενές στις κρήνες, οι οποίες ήταν στις γειτονιές, σε μικρά πλατώματα συνήθως κάτω από δένδρα,

μεγάλα πλατάνια και σε ορισμένα χαρακτηριστικά σημεία των συνοικιών. Στη Θεσσαλονίκη υπήρχαν πάνω από εκατό οθωμανικές βρύσες, μερικές από τις οποίες σώζονται ακόμη, άλλες αναστηλωμένες και άλλες εγκαταλειμμένες. Επίσης υπήρχαν πολλές φιλανθρωπικές βρύσες και φιάλες στα προαύλια των τζαμιών.

Πρώτη καταγραφή των κρηνών γίνεται το 1591 και αναφέρεται πως σε κάθε δρόμο υπήρχε και μία βρύση. Όσες από αυτές σώζονται σήμερα στη Θεσσαλονίκη βρίσκονται σε σταυροδρόμια της Άνω Πόλης.

Όπως λέει στη Voria.gr ο επίκουρος καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης στο ΑΠΘ, Πασχάλης Ανδρούδης, οι κρήνες ήταν σημεία κοινωνικοποίησης και ήταν συνδεδεμένες με πολλά έθιμα. Μάλιστα φωτογραφίες αποτυπώνουν γυναίκες να γεμίζουν με νερό τις στάμνες τους. Αποτελούσαν σημείο συνάθροισης, ενώ πολλές ήταν προσκολλημένες σε σημαντικά κτήρια που ο διαβάτης καθόταν να αναπαυτεί κάτω από το πλατάνι και να δροσιστεί, ειδικά τους θερινούς μήνες.

Fontaine au Cabanque

Οι κρήνες της Θεσσαλονίκης ήταν πολύ περισσότερες σε πυκνότητα σε σχέση με άλλες πόλεις του Ελλαδικού χώρου. Αναφορικά με την κατασκευή τους, είναι μικρά τετράγωνα ή ορθογώνια κτίσματα ανεξάρτητα. Πολλές ήταν προσκολλημένες σε άλλα κτίσματα και συνήθως είχαν κατασκευαστεί από λαξευμένη πέτρα και σειρές από πλίνθους. Στην όψη τους υπάρχει μία μικρή εσοχή με ένα ισλαμικό τόξο και από τις δύο πλευρές ανοίγονται υποδοχές για τα κύπελλα που χρησιμοποιούνταν για το νερό.

Οι κρήνες που βλέπουμε όταν περπατάμε

Δεν είναι λίγες οι φορές που διερωτόμαστε τι μπορεί να θέλει μας εξιστορήσει ένα τοπόσημο, εν προκειμένω, μία κρήνη. Αρκεί ίσως μόνο να την ακούσουμε....

Αν ακούσουμε την ιστορία της κρήνης «Κόκκινη βρύση» ή αλλιώς κρήνη της Ναμικά Χανούμ, μάλλον θα μας διηγηθεί μία ιστορία ενός κοριτσιού του οποίου το

νήμα της ζωής κόπηκε νωρίς.

Πρόκειται για την τελευταία ίσως οθωμανική κρήνη που χτίστηκε στη Θεσσαλονίκη και υπάρχει ακόμα στην οδό Ακροπόλεως και Σταγείρων με τη μαρμάρινη κατασκευή και τα κόκκινα τουβλάκια. Η περίφημη «Κόκκινη βρύση» χτίστηκε το 1910 από τον μουφτή Ιμπραήμ Μπέη στη μνήμη της εγγονής του Ναμίκα Χανούμ, η οποία πέθανε νέα. Στην πρόσοψή της, σε αραβική γραφή, υπάρχει ένα απόσπασμα από το Κοράνι, το οποίο λέει: «Από το νερό το παν, ή, το νερό είναι η πηγή της ζωής», ενώ στην τουρκική γλώσσα αναφέρει: «Αυτή είναι η βρύση της μακαρίτισσας Ναμίκα Χανούμ, εγγονής του Μουφτή Ibrahim Bey. Παράκληση για μια προσευχή για την ψυχή της. Έτος 1328 (1910)». Λέγεται ότι ο μουφτής κατασκεύασε τη βρύση προς τιμήν της εγγονής του, αλλά σε δύο χρόνια αναχώρησε ως πρόσφυγας το 1912.

Μία ακόμα βρύση που μπορεί να μην φαίνεται τόσο σήμερα αλλά έχει... ακούσει τις

ιστορίες φτωχών και απόρων πολιτών είναι αυτήν κάτω από το Αλατζά Ιμαρέτ, στην Κασσάνδρου. Είναι σχετικά γκρεμισμένη, αλλά ίσως είναι και η παλαιότερη της πόλης. Το Ιμαρέτ ήταν τζαμί και τόπος διανομής συσσιτίου στους φτωχούς και άπορους της συνοικίας ανεξαρτήτως θρησκειύματος, γεγονός που σημαίνει πως η βρύση του ξεδιψούσε πολλών φυλών άτομα.

Edit. Rollet, Lyon

239. SALONIQUE

Rue et Fontaine de Mevlané — Street and Fountain of Mevlané

Μία ακόμα χαρακτηριστική ήταν και αυτή στην οδό Ολυμπιάδος, στη διασταύρωσή της με την Αμφιλοχίας, που μάλιστα ήταν το πρώτο μνημείο της πόλης που χρειάστηκε να μετακινηθεί για τη σωτηρία του, κατά τη διάνοιξη της οδού Ολυμπιάδος. Πάνω της φέρει οθωμανικά ανάγλυφα και μπορεί να χρονολογηθεί γύρω στον 18ο αιώνα, λέει ο κ. Ανδρούδης, ενώ πρόκειται ίσως για την ωραιότερη κρήνη της πόλης.

Μία άλλη κρήνη σε καλή κατάσταση βρίσκεται απέναντι από το καφενείο Τσινάρι, στη γνωστή γειτονιά με τις ταβέρνες, ή αλλιώς κρήνη του πλατάνου. Η κρήνη, μετά την αποκατάστασή της, διατηρείται σε καλή κατάσταση, διακοσμείται με τμήμα βυζαντινού ανάγλυφου και ως λεκάνη συλλογής του νερού διαθέτει μαρμάρινη σαρκοφάγο με ελληνική επιγραφή. Θεωρείται ίδρυμα του Μουράτ Β', του πορθητή της πόλης.

Ακόμα μία κρήνη που ήταν καλά κρυμμένη εδώ και αρκετά χρόνια αλλά ήρθε στο φως ξανά το 2018 είναι και η κρήνη του Επταπυργίου. Η κρήνη ήταν θαμμένη ανάμεσα σε άγρια χόρτα και δέντρα, ενώ βρισκόταν πίσω από μια παλιά περίφραξη.

Διατηρείται μεγάλο μέρος της πρόσοψης, η οποία πιθανότατα απέληγε σε οξυκόρυφο αψίδωμα. Στα πλάγια δύο τετράγωνες εσοχές χρησίμευαν για την προσωρινή εναπόθεση κανατιών. Το νερό έρεε σε μαρμάρινη αρχαία σαρκοφάγο.

Οι οθωμανοί ασχολήθηκαν με τη συντήρηση του υδροδοτικού δικτύου της Θεσσαλονίκης σε όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Η σημαντικότερη μεταρρύθμιση πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 15ου αιώνα και στις αρχές του 16ου αιώνα όταν και η υδροδότηση γινόταν από δύο υδραγωγεία, το ανατολικό υδραγωγείο Χορτιάτη, με επίκεντρο της διανομής στη Μονή Βλατάδων και το Δυτικό, το υδραγωγείο Lebnet, με επίκεντρο την πλατεία Μουσχουντή.

Σήμερα, λίγους αιώνες μετά αποτελούν πόλο έλξης πολλών ερευνητών και περιπατητών, γιατί θυμίζουν για ακόμα μία φορά την πάλαι ποτέ εποχή.

* Τις φωτογραφίες παραχώρησε ο καθηγητής Πασχάλης Ανδρούδης ή προέρχονται από τη σελίδα στο Facebook «Παλιές φωτογραφίες της Θεσσαλονίκης»

ΑΥΤΟ ΤΟ ΑΡΘΡΟ ΑΝΗΚΕΙ:
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ,

Πηγή: voria.gr